

Raný rozkvět námořních republik

Označení námořní republika se používá pro některá významná přístavní města, která díky námořnímu obchodu získala již od středověku význačné ekonomické postavení a politickou nezávislost. V jižní Itálii se významnou námořní republikou stalo město **Amalfi**, které bylo zprvu rybářskou osadou, později se stalo důležitou byzantskou pevností na obranu proti Langobardům; začátkem 9. století již provozovalo rozvinutý námořní obchod. Amalfi bylo formálně součástí byzantského Vévodství neapolského, fakticky se však těšilo relativní samostatnosti. V roce 839 se Amalfi zmocnili Langobardi z Beneventa, ale vypuklo proti nim úspěšné povstání a Amalfi získalo definitivní samostatnost. Zapojilo se do ligy proti Arabům (Neapol, Amalfi, Sorrento, Gaeta), kterou podporoval také papež Lev IV. – porážka Arabů u Ostie (849). V Amalfi byly sepsány *Tavole amalfitane* – nejstarší námořní kodex. Koncem 10. století působila početná a silná kolonie obchodníků z Amalfi např. v Káhiře. V 11. století bylo Amalfi nejvýznamnějším přístavem v Tyrhénském moři – přijížděli do něj arabští, řečtí, vlámské a italské obchodníci. Od roku 1131 se však město ocitlo pod normanskou nadvládou. V té době již mělo menší obchodní význam a podnikání se zaměřilo hlavně na stavbu lodí pro křížové výpravy.

Nejznámější a nejdéle existující italskou námořní velmocí však byly **Benátky**. Již v době Římské říše byly ostrovy a laguny severního Jadranu (Venetia) místem letních pobytů zámožných obyvatel z vnitrozemí. Místní obyvatelé se zprvu živili rybolovem, výrobou mořské soli a dopravováním zboží podél jadranského pobřeží. Po rozpadu Římské říše tuto oblast spravovali byzantští místodržící. Velký příliv obyvatel na benátské ostrůvky nastal během langobardské invaze do Itálie (568), kdy se sem stěhovali uprchlíci ze souše. Faktem také je, že Langobardi tuto oblast, chráněnou a spravovanou byzantskými vojenskými veliteli, nikdy nedobylí. V roce 697 je historicky doložen první benátský dóže (Dux Veneticorum) **Paulus Lucius Anafestus** – Paolo Lucio Anafesto, pocházející z místní aristokracie. Venetia Maritima se tak stala vévodstvím, které bylo součástí byzantského exarchátu v Itálii. Benátky si udržely nezávislost i po roce 751, kdy Langobardi dobyli hlavní město exarchátu Ravennu. Ani Frankové oblast neovládli, neboť byzantský císař vyslal benátskému vévodství na pomoc svou flotilu a zdůraznil svou svrchovanost nad benátským územím. Zvláště po té, co Arabové dobyli Sicílii a ovládli obchodní cesty v jižnějších oblastech Středomoří, se Benátky staly „bránou Evropy otevřenou na Východ“. Zprvu se Benátčané zaměřovali spíše na nákup orientálního zboží od řeckých a syrských mořeplavců, to pak dopravovali po řekách do měst v severní Itálii. Aktivněji se v námořním obchodu začali angažovat přibližně v 9. století. Jejich hlavním vývozním

artiklem byli otroci (často zajatí Slované, kteří zatím nepřistoupili na křesťanskou víru) a dřevo; zpět do Evropy dováželi luxusní orientální zboží, které nakupovali v Konstantinopoli. Obchodem získaný kapitál pak investovali nejen do rozvoje obchodování, ale také do stavby lodí. Přímá byzantská nadvláda nad Benátkami slábla a z někdejšího byzantského vévodství se stala republika – **Repubblica di San Marco** neboli **la Serenissima**.

V 11. století Benátky, i díky „zlaté bule“ (tzv. **Crisobolla**) císaře Alexia I. Komnena z roku 1082, získaly velká privilegia a mohly tak kontrolovat většinu obchodu s Byzancí. Vybudovaly si obchodní základny v Istrii a Dalmácii, kde jim od 11. století patřily nejvýznamnější přístavy – Zadar, Dubrovník, Split aj. Benátští obchodníci byli přítomni v Řecku, Malé Asii a Egyptě. Moc Benátek pak ještě více vzrostla v době křížových výprav (Benátčané zajišťovali na svých lodích přepravu křížáků; během 4. křížové výpravy se zapojili do drancování Konstantinopole, odkud si přivezli mj. mnohá uloupená umělecká díla (z Byzance údajně pochází 90% tzv. pokladu baziliky sv. Marka, která byla také postavena v byzantském stylu). Republika sv. Marka byla tzv. oligarchická republika, vládl v ní volený dóže a rada složená z nejbohatších obchodníků.

Další významnou námořní republikou byla **Pisa**. Do roku 1000 Pisu často ohrožovali saracénští piráti, proti kterým v 11. století podnikla spolu s Janovem řadu úspěšných výprav. Když toto nebezpečí pominulo, Pisa se zmocnila Korsiky a získala také kontrolu nad Sardinii. Již v roce 1063 byla v Pise zahájena stavba proslulého románského dómu (vysvěcen byl v roce 1118). Použitý stavební materiál pocházel z válečné kořisti, kterou pisánští mořeplavci získali v Palermu během výpravy proti muslimům. V letech 1135 a 1137 Pisa napadla a vydrancovala Amalfi, které v té době již upadalo následkem expanze Normanů. V pozdějších konfliktech mezi papežstvím a císařstvím se Pisa dala na stranu ghibellinů, tedy císaře, zvláště Fridricha Barbarossy. Za to jí připadlo výjimečné postavení, byl jí přiznán monopol námořního obchodu kolem pobřeží celé Toskány. Tamní měšťané mohli sami volit nejen konzuly, ale též podestu (první případ jeho svobodné volby v italských dějinách). Fridrich Barbarossa chtěl kromě jiného získat pisánské loďstvo k výpravě proti Sicílii.

Ve 13. století se Pisa dostala do ozbrojených konfliktů s Janovem, Luccou a Florencií. V roce 1284 utrpěla od Janova porážku v bitvě u Melorie. Postupně ztratila své pozice na Korsice (ve prospěch Janova) a na Sardinii (ta od roku 1323 připadla Aragonským). Samostatná existence Pisy jako námořní republiky skončila v roce 1406, kdy byla ovládnuta Florencií.

Janov se nejprve připojoval k akcím Pisy proti Saracénům, ale od 12. století zakládal vlastní obchodní základny na Středním východě a v oblasti Černého moře. Zejména díky křížovým výpravám tzv. „Republika svatého Jiří“ velice zbohatla. Janované byli velmi dobří námořníci, obchodníci, bankéři a finančníci. Janov vedl dlouhodobý spor s Pisu kvůli vlivu na Korsice, ve kterém Janov nakonec zvítězil (1284, bitva u Melorie). Významná byla rovněž smlouva s byzantským císařem Michaelem VIII. Paleologem z roku 1261, kdy Janované byzantského císaře podpořili ve snaze o znovuzískání Konstantinopole a zrušení tzv. Latinského císařství (existovalo v letech 1204–61 jako důsledek IV. křížové výpravy). Za to Janované získali kontrolu nad černomořskými úžinami.